

ФУТБОЛНИ ВЪРХОВЕ

ВОЕННО ИЗДАТЕЛСТВО

НА ДЕЯТЕЛИТЕ,
ТРЕНЬОРИТЕ И СЪСТЕЗАТЕЛИТЕ,
КОИТО СЪЗДАДОХА
И ПРОСЛАВИХА
АРМЕЙСКИЯ ФУТБОЛ

НЕУВЯХВАЩА СЛАВА

За нашата спортна общественост приближава празник — 40-годишнината от създаването на ЦСКА „Септемврийско знаме“. Това е период, характерен с невидан и постоянен подем в армейската спортна организация.

Когато обръщаме поглед назад в изминалото четиридесетилетие, ние отдаваме заслуженото на всеки спорт, който е допринесъл за славата на клуба, но безспорно най-голям е делът на футбола. Не само заради любовта към тази игра. Не само заради вътрешните успехи — 24 пъти шампион на страната, 12 пъти носители на **Купата на Съветската армия**, 3 пъти на **Купата на НР България**. Не само заради забележителните международни победи, които издигнаха престижа на българския спорт. Ние се гордеем с армейския футбол, защото именно той прокара грудния път на успехите и в другите спортове, а името на ЦСКА стана популярно и уважавано.

Кои са факторите, които предопределят и обясняват успехите на червения отбор в периода 1948—1962 г.?

Преди всичко топлото отношение и голямата подкрепа на ръководството на МНО и на ЦСКА „Септемврийско знаме“, осигуряването на **добри условия за повишена и пълноценна подготовка** и прилагането на съвременни методи в тренировката и в играта. От особено значение за абсолютната хегемония е ясната цел, която са поставяли, поставят и ще поставят ръководители, треньори и футболисти — винаги първо място. И все пак високите спортно-технически възможности на самите футболисти са основен фактор за постигане на успехите. Не случайно футболисти като Найденов, Манолов, Божков, Панайотов станаха кумири на цяло поколение. Но таланът на отделните състезатели едва

ли щеше да се прояви, ако отборът не бе изграден колектив с треньор като Крум Милев.

ЦСКА спечели всеобщо уважение и привлече хиляди привърженици, защото бе проводник на нови идеи във футбола, на собствен стил на игра, характерен с техническо и тактическо умение, с непрекъснати атаки и не на последно място с подчертан игрови интелект. Тези качества в съчетание с непоколебимия дух, с войнската дисциплина, с пълната всеотдайност и високото, подплатено в подготовката, самочувствие, обясняват единствения по рода си факт в историята на футбола у нас — периода 1951—1962 г., шампиони 11 пъти, с едно второ място само през опороченото първенство на 1953 г., когато в него бе включен и националният отбор, т. е. когато ЦДНА на практика трябваше да участва с два състава.

Така за по-малко от 15 години армейците сътвориха един голям връх в българския футбол. Беше поставена солидна основа, от която следващите поколения футболисти можеха да се стремят към нови, по-високи висоти.

За всичко това е писано и говорено. Но ще бъде интересно и полезно чрез спомените на ветераните да надникнем отблизо в ковачницата, там, където се раждаха победите.

Много са участниците, които са защитавали честта на армейския тим през този период. Само можем да съжаляваме, че липсват спомените на трагично загиналите Георги Найденов (Жоро) и на Георги Димитров (Червения) — двамата незабравими футболисти и личности, които със своята дисциплина, съвест и отговорност бяха в основите на успехите.

Драги читатели, с тази книга искаме да изразим обичта към всички, които създадоха футбола в ЦСКА „Септемврийско знаме“, които очертаха пълно превъзходство в нашето първенство и прославиха българския футбол в Европа и в света.

НАЧАЛОТО

ИВАН МИРСКИ, първи началник на ЦДНА, 1948—1958 г.

Още с основаването си през 1948 г. футболният отбор на Армейския спортен клуб спечели шампионската титла. За много хора този шеметен старт бе изненада, но за нас, които бяхме близо до отбора, първото място бе закономерно и очаквано.

Тази победа бе плод преди всичко на апостолския труд и голямата обич на трудещите се от работническите квартали „Коньовица“ и „Хаджи Димитър“, които застанаха под новото знаме на армейския тим.

Как се създаде „Септември при ЦДВ“ — първото име на ЦСКА „Септемврийско знаме“?

Непосредствено след 9 септември 1944 г. футболистите от квартала около стадиона на АС 23 стават негови териториални наследници и се обявяват за отбор на новата народна армия под името „Чавдар“.

Но в първите години след Победата новият военен отбор се представя твърде неубедително и от Главното политическо управление ми обърнаха внимание, че този отбор не обещава нищо добро за бъдещето на армейския спорт.

Обърнах се за помощ към Петър Михайлов, директор на Софийския централен затвор, който беше и председател на „Сеп-

тември“ — спортното дружество на кв. „Коньовица“. По това време в него играеха талантливи футболисти.

Само след няколко дни на заседание на ръководството на дружество „Септември“ всички негови членове подкрепиха председателя Петър Михайлов.

На 4 май 1948 г. бе създадено новото обединено спортно дружество „Септември при ЦДВ“.

Кой се е надявал тогава, че този приятелски жест на бай Пешо ще бъде началото на един от най-високите върхове в историята на българския футбол, овладян от армейците през 1958—1962 г.

Много фактори повлияха тогава новоучреденият отбор да се оформи като водещ тим.

С нескрита радост и гордост мога да кажа, че своя дял даде и родното ми село Петърч. Още в началото подари за игрището на футболистите хиляди зелени чимове, изкопани от ливадите край селото, които преобразиха малката и прашна земя в терен за футболна игра. Отпуснаха и заем от 100 000 лв. за провеждане на футболното първенство през 1949 г. Срецу тези приятелски услуги „цеденевисткото ТКЗС“ в с. Петърч настояваше за майсторство и победи на футболното поле.

И те не закъсняха. Още през следващото десетилетие армейските футболисти успяха да се отблагодарят на своите привърженици, и то по един блестящ начин. През 10-те години, докато бях началник на ЦДНА, армейският футболен отбор спечели републиканското първенство 8 пъти, а към края на десетилетието 90 процента от играчите на ЦДНА защитаваха спортната чест на родината.

За футболния отбор бе създадена прекрасна обстановка. Отношението и подкрепата на ръководството на МНО бяха безукорни, но решаваща роля играеше изтъкнатият треньор и педагог Крум Милев, който постави здраво начало на творческа атмосфера в цялостния учебно-тренировъчен процес, остана като традиция и за следващите поколения.

В основата на успеха обаче бяха самите футболисти. Тази генерация състезатели бяха отдадени без остатък и обречени на любимата игра. В името на футбола те умееха да търпят лишения, бяха дисциплинирани, всеотдайни, с висок морал.

По онова време футболът беше абсолютно аматорски. Нямаше ги премиите, големите заплати и званията, раздаването на апартаменти. Никой от футболистите в червени фланелки обаче не поставяше на първо място материалните придобивки. Всеки

се ръководеше най-вече от професионалното си отношение и обичта към футбола и към клуба.

Много са бисерите в младия армейски футболен отбор, които извисиха родния футбол пред очите на света.

Иска ми се да започна с Жоро Найденов. В неговата врата толкова рядко попадаше гол, че нападателят получаваше атестат за майсторство и виза за националния отбор.

През различно време вратата на армейците защитаваха с успех — Христо Андонов, Стефан Геренски, Георги Кекеманов и Панко Георгиев.

Непреодолими стълбове в отбраната бяха Борис Трънков (самоотвержен и всеотдаен, по-късно дълги години помощник на Крум Милев), Георги Енишейнов, Борис Футеков, Георги Цветков (Буч), Димитър Цветков, Христофор Прокопиев (Фореџо), Георги Насев и много други.

Бързина, устрем, самоотверженост и тежък железен удар — с това Кирил Ракаров доказваше голямата си обич към отбора и печелеше всеки двубой с противниковите нападатели.

Манол Манолов (Симолията), който като юноша ечимал забраната да играе футбол, стана синоним на всеотдайна и сърцата игра. Рядко във футболната ни история е имало футболист с неизчерпаема воля и любов към футбола като Симо. За него всеки мач за честта на армейския отбор беше равен на финал за световен шампионат.

Никола Ковачев (Тулата), който дойде при нас през 1956 г., но веднага се наложи в основния състав. С бойката си и сърцата игра вдъхваше респект на всеки един нападател.

Стефан Божков е може би единственият армейски и национален футболист с оценка „отличен“ и в отбрана, и в нападение. Година-две с фланелката на армейците — и Стефан Божков стана мил и скъп на всички бойци и командири, любители на футболната игра. Не случайно той спонтанно беше избран за несменяем капитан на отбора.

Гацо Стоянов — бояк и упорит, неведнъж подрязвал крилето и на такива майстори като знаменития Пушкаш.

Трудно можем да си представим полета към футболния връх през първото десетилетие без динамиката и пробивната сила на дясното крило Миланов. Всеки устрем на Митето към вратата на противника беше равен на взрив, хвърлен под пейките на стадиона.

Рано напусналият ни Георги Димитров (Червения) — играч и личност с характер и в същото време опасен шурмовак, винаги готов за пробив към вратата на противника.

Гацо Панайотов — всеотранно надарен футболист, за когото оценките бяха различни. Много често журналисти и специалисти не виждаха интелекта на Гацо, който със своите действия стана барометър за отбора.

Бързина, финт, дрибъл и удар — ето оръжието, с което Янев и Колев са все още ненадиграната ни футболна двойка. Умният и находчив Янев допринесе много за блестящата игра на Иван Колев.

Заслужено трябва да се отбележат и подчертаят усилията и качествата на Стефан Стефанов — винаги с висока скорост и внезапни набези в отбраната на противника; Петър Михайлов — готов да заеме, и то с успех, всеки пост от нападението; Нако Чакмаков — интелектуалният водач и първи капитан на отбора; Стойне Минев и Кольо Божилов — и двамата стълбове от нападението в първите години от основаването; Киро Богданов (Картофа), Коце Благоев, Геле Атанасов, Мишо Янков, Ганчо Василев и много други.

Нека не ми се сърдят онези, които не съм споменал, но които имат своя дял за многобройните победи.

С признание и благодарност трябва да се посочат имената на основателите Петър Михайлов и Георги Москов от „Септември“, Асен Павлов и Антон Денев от „Чавдар“. Офицерите, дейци на клуба, Йордан Наумов, Марин Ницов, Димитър Коларов, Борис Ташев, Тако Кръстев, Емил Манов, Мишо Микулаш, Сашо Николов, Петко Дудов.

В началото запалняковците бяха малко, но за кратко време майсторството и успехите на младия армейски отбор спечелиха стотици млади привърженици с огромна привързаност и обич към отбора. Години наред без оглед на това, към кой отбор принадлежат, любителите на футбола признаваха превъзходството на армейския тим и отиваха да видят големите майстори, да преживеят красивите мигове на вдъхновената им футболна игра. В резултата не се съмняваха — почти винаги побеждаваха майсторите от ЦДНА.

Силата на футболистите в червено бе призната и от любителите на футбола в цяла Европа.

Спомням си първото им турне в Скандинавските страни през 1955 г. Запазил съм изрезки от вестници и списания, издавани в Дания и Швеция, в които са поместени оценките за играта на българските армейци след мачовете им със световноизвестните „Юргорден“ и Сборния отбор на Дания: „ЦДНА — тим на голе-

ми майстори“, „Българските котки си играха с датските мишки“, „Те можеха всичко. Играта на българските футболисти беше на еднакво равнище с играта на унгарците и представляваше удоволствие да гледаш как те владеят топката, да гледаш тяхното изкуство, скоростта и ударната им способност“.

Още при това първо турне прочетохме много ласкави отзиви за нашия отбор, а през следващите години армейците защитаваха честта на родния спорт по целия свят.

ПЪРВАТА ТИТЛА

НАКО ЧАКМАКОВ, капитан и водач на отбора, спечелил първата титла. 8 мача през 1948—1949 г.

Създаването на обединеното дружество „Септември при ЦДВ“ през месец май 1948 г. се посрещна с ентузиазъм и доверие от страна на хилядите грудещи се от Трети район на столицата и от ръководството на МНО.

По това време спорът за републиканската титла преминаваше не на разменно гостуване в два полусезона, а се образуваша две групи — Северна и Южна — и победителите в групите определяха шампиона в два финални мача.

Най-достойните, които добиха това право през 1948 г., бяха „Левски“ и за наша радост — младият отбор на „Септември при ЦДВ“. На пръв поглед като че ли всичко бе решено — Давид срещу Голиат, титулуваният отбор на „Левски“ и отборът, който току-що бе проходил, „Септември при ЦДВ“.

Въпреки това интересът към финалните мачове бе изключително голям и очакван с нетърпение от спортната общественост. Това се дължеше преди всичко на силната ни и съдържателна игра в срещите в предварителната група. Ние по нищо не отстъпвахме на колегите си от „Левски“.

Непосредствено преди финалите бяхме на краткотраен лагер-сбор в Боровец, а после във военния клуб. Няма да за-

бравя с какво вълнение очаквахме първия двубой. Повечето от нас не мигнаха цяла нощ. Напрежението ни бе обхванало и желаяхме колкото може по-бързо да дойде началото на мача.

На 5 септември 1948 г. на стария стадион „Юнак“ пред близо 30-хилядна публика се състоя първата финална среща. Както казах вече, нашите противници бяха реномиран състав; в чиито редици играеха такива майстори като Соколов, Спасов, Пачаджиев и др. Може би това донякъде ни повлия и повечето бяхме сковани и смутени. Загубихме с 1:2, но според специалистите и голяма част от зрителите сме се понравили с техническата и приятна за око игра и с нищо не сме отстъпвали на съперника. Опитът обаче си каза думата.

Задачата ни за втория финален мач се улесни. За да станем шампиони, трябваше да победим най-малко с 2 гола разлика. Тази паметна за мене футболна среща се игра на 9 септември 1948 г. А това повлия на нашето настроение и желание за победа.

Мачът се разви интересно. Армейският ни отбор показва отново завидна класа и майсторство. Поведохме с 2:0 и дълго имахме инициативата. В края на мача сините се вдигнаха на шурм, намалиха разликата и когато всички очакваха края (а това означаваше нов, 3-и финален мач), дойде най-щастливият миг. Пижо Миланов догони една безнадеждна топка и я прехвърли към мене. Оставаха 23 секунди до края, нищо друго не ми оставаше освен да шутирам. От двајсетина метра изстрелях силно и точно топката, която се заби в мрежата на Соколов. Решителен гол, който ни донесе шампионската титла. При първото си участие в държавното първенство отборът на „Септември при ЦДВ“ се поздравя с най-високия успех.

Когато прозвуча последният съдийски сигнал, почти половината от публиката аплодира бурно победата ни. Това говореше, че още в началото играта ни се бе харесала на много от зрителите. Ние знаехме, че повечето от тях бяха трудещи се от борческия трети район. Някои от тях с гордост и радост развяваха плакати с надпис: „Браво, септемврийци! Браво, шампиони!“.

Питаха са ме на какво се дължеше тази първа шампионска титла. Та нали дотогава няхмахме регистрирана победа над „Левски“. У нас бе залегнала амбицията да победим на всяка цена. Разбира се, само с ентузиазъм и желание трудно бихме победили отбор като „Левски“. Но и в нашия състав играеха прекрасни футболисти. Имам предвид вратаря Геренски, който със своите способности не отстъпваше на нито един вратар по това време; десният защитник Футеков — футболист с непоко-

лебима воля, рутина; Манолов — станал по-късно блестящ футболист, един от най-добрите, които е имал българският футбол; Божков — играл само във финалните мачове, но веднага прилепна и по-късно се утвърди като капитан и водач на армейците; Миланов — рядък талант, който възнаграждаваше усилията на отбора със своите изключителни голове. Аз също имах голям опит и организаторски способности, с което спомагах за обединението на състава. Не мога да не спомена имената и на другите, които взеха участие и имат не по-малък дял за успеха: Минев, Божилов, Алексиев, Цветков, Богданов и Такев.

Важна роля за спечелването на държавното първенство изигра ръководството на отбора. Бяхме обградени с грижи и внимание. Няма да забравя с каква топлина и колко трогателно полковник Мирски или някой от другите ръководители ни даваха по парче шоколад (много дефицитен в следвоенния период) преди мач, винаги съпричастни на всички наши болки и проблеми. За тази първа голяма и радостна победа с признание трябва да подчертаем голямата заслуга на тогавашния треньор на отбора, известния български боксьор Замората.

Ентузиазмът продължи и след паметната 1948 г. Подобриха се условията, засили се вниманието и доверието от страна на ръководството. С идването на треньора Крум Милев се подобри учебно-тренировъчният процес. За кратко време, с привличането на нови, талантливи футболисти, се утвърди постоянен основен състав. И успехите не закъсняха. . .

За петнадесетина години отборът на ЦДНА постигна невиждан подем, един истински футболен връх!

НАПРЕД И ВСЕ ПО-НАГОРЕ КЪМ ВЪРХА

КРУМ МИЛЕВ, заслужил майстор на спорта и заслужил треньор, наставник на футболния отбор на ЦСКА от 1949 до 1963 г.

Много са преживяванията и спомените от онези незабравими петнадесет години като треньор.

Трудно е след близо 40 години да възкреса миналото през погледа на младото поколение. Дали те ще съумеят да оценят и да разберат онова славно време, онази неповторима атмосфера, характерна с ентузиазъм, спортна амбиция, висока отговорност и съзнание. Материалните стимули в сравнение с днешните бяха толкова нищожни, но това не пречеше на футболистите да се раздават до сетни сили на терена, да обичат безрезервно футболната игра и да се обричат на нея.

Още като състезател в „Локомотив“ — София имах желанието и амбицията да се посветя на треньорското поприще. За моя радост Върховният комитет за физкултура и спорт ме изпрати заедно със Стоян Орманджиев на тримесечна треньорска школа в Съветския съюз. Тези три месеца са най-интересните, най-плодоносните и незабравими в моя живот. Много съм задължен на скъпите съветски приятели, които ми помогнаха през този период за израстване и развитие не само като треньор, но и като човек.

Често са ми задавали въпроса: „Другарю Милев, защо след като завършихте школата, бяхте изпратен на работа в армейския отбор, а не в родния „Локомотив“?“ Наистина такъв въ-

прос има своята логика. Но колегата Орманджиев също бе локомотивец и започна работа в него, а аз трябваше да пренеса съветския опит там, където щеше да бъде най-уместно и най-сполучливо. Такъв отбор по това време беше отборът на ЦДНА.

Приех това решение на ВКФС с възмущение и с мъничко страх. Възмущение, защото отборът на армейците само няколко месеца след създаването си спечели шампионската титла. Ръководителите и състезателите имаха амбицията да отстояват званието, да работят поновому и да играят съвременен и майсторски футбол. В началото изпитвах съмнение дали ще се справя. Бях съвсем млад треньор, прилагането на съветския опит изискваше време, а дали ръководството и играчите щяха да имат търпението да чакат.

Но всички съмнения и тревоги се разсеяха, когато се видях със състезателите. Половината от тях бяха израснали край мене в кварталите „Красна поляна“ и „Коньовица“, а с другите от квартал „Хаджи Димитър“ бях участвувал в мачове на националния отбор. Място за безпокойство нямаше. С такива футболисти като Нако Чакмаков, Стефан Божков, Манол Манолов и другите млади, амбициозни и обичащи футбола, можеше да се постигне много.

Първите две години като треньор във военния отбор бяха изпълнени с трудности, които бяха лесно обясними — всяко начало крие много препятствия, изискваше се време и спокойствие, за да дойдат успехите. Отборът на ЦДНА по онова време бе комплектуван от състезатели от няколко предишни клуба, произхождащи от различни райони. Често взаимоотношенията се базираха на приятелството отпреди в квартала, където са играли и живели. Изрично подчертавам този факт, защото ставаше въпрос за нещо много съществено — изграждане на сплотен и здрав колектив, без какъвто бе немислимо осъществяването на целите и задачите, които ни бяха поставени за раждането на големия отбор от по-сетнешните години.

Въпреки че се представи неубедително през първенствата на 1949 и 1950 г., отборът набираше скорост. Играта му придобиваше организираност, красота, разнообразие и зрелищност. Играчите влагаха старание и чувствуваха, че усилията им дават плодове.

През тези две трудни години съм особено признателен на клубното ръководство, което не прие класирането ни (съответно 2-ро и 4-о място) за провал и ни създаде спокойна и творческа атмосфера за работа.

През 1951 г. спечелихме шампионската титла и Купата на

Съветската армия. Винаги ще си спомням с радост и възмущение тази паметна и преломна година. Поставено бе началото на хегемонията, на онзи блестящ връх, когато в продължение на 9 години армейският тим бе постоянен републикански първенец и 3 пъти носител на Купата на Съветската армия.

Този успех не бе неочакван, не бе изненада за нас. Това бе закономерен, логичен завършек на ползотворната ни работа, на усилията, които положихме през тези 2 години.

Междувременно бяха направени някои реорганизации в отбора. Поради травми, преминавания в други отбори и приключване на състезателна дейност стпаднаха доста състезатели, а в нашите редици бяха привлечени млади, надеждни футболисти.

И сега след близо 40 години трябва да посоча, че основната причина за този бурен възход е в самите състезатели и искам да им изкажа голямата си благодарност. Преди всичко те бяха млади хора, обичащи футбола и своя тим, с високо чувство за отговорност и с вяра в ръководството и в мене.

И сега не мога да си обясня напълно прекараната дисциплина на всички футболисти без изключение. Това старание в подготовката и състезанията, този силно изразен стремеж към усъвършенстване може да се обясни само със силната любов към футбола, клуба и армията. Това ги караше да остават дълго след тренировките, а на мачовете да отдават всички сили за победата. Изпълняваха безпрекословно моите указания, но това не значи, че не творяха. Един Манолов, един Божков или един Панайотов мислеха, импровизираха и правеха играта на отбора приятна и зрелищна. Ненаправно за няколко години интелигентната и красива игра на армейските футболисти привлече хиляди привърженици на стадиона.

Ще бъде пресилено и нереално, ако основният принос за футболния връх се свързва единствено с усилията и майсторството на самите футболисти. Може да звучи нескромно, но без продължителната и търпелива дейност на треньорите, трудно можеше да се покори върхът. Много често в разговори са ми подхвърляли, че с такива прекрасни състезатели всеки треньор би постигнал същите успехи, с което не съм съгласен. В отношението ми към футболистите винаги съм се ръководел от позицията на по-голям приятел, а към по-младите и като баща.

Чужди са ми били фелдфебелският начин на ръководене, грубите и обидни изрази. Държал съм се човешки, винаги близо до тях, съпричастен на болките им и проблемите им. Радвашо бе, че те разбираха и оценяваха моето поведение и ми отвърщаха с доверие и обич. И досега повечето от тях се обръщат към мене

с „другарю Милев“, а по-близките с топлото „бате Круме“. Наблягам на този факт, защото тези качества съпътствуват добрия треньор, допринасят за една ведра обстановка и служат за стимул за добра игра и поведение на футболистите. Разбира се, имал съм дребни недоразумения, бил към строг с отделни състезатели, но те разбираха, че го правя без злоба, за тяхно добро, за израстването им като футболисти и като хора.

Спортно-техническата подготовка, която провеждахме, и базата от знания, които бях придобил в Москва, беше за времето си на високо равнище. Важно за успехите на отбора бе, че подготовката преди сезона преминаваше много интензивно. Провеждахме лагер-сборове (най-често в Боровец и в Петрич) и тези дни използвахме максимално за натрупване на сила и мощ, за създаване на една основа, благодарение на която изпреварвахме другите отбори още преди началото на първенството.

Не твърдя, че създадохме някакъв изключителен модел в учебно-тренировъчния процес. Но много често някои „специалисти“ се опитват да омаловажават успехите ни, като изтъкват, че сега футболът е коренно различен — бърз, твърд и атлетичен, — а по наше време много бавен, без нужните скорост и динамика. Това винаги ме е дразнило и може нескромно да звучи, но моят отбор от 50-те години с някои попълнения (Якимов, Пенев, Стоичков) спокойно може да играе с успех на европейските сцени. Не, това не са гръмки фрази! Това е мое обосновавано виждане. Футболисти като Панайотов, Манолов, Божков, Найденов и другите и сега могат спокойно да играят и да побеждават. Ако футболът е станал по-скоростен, по-динамичен, ние, треньорите, ще съумеем да подготвим играчите да придобият **нужната бързина и мощ.**

Вярно е, че сегашният футбол е по-твърд, по-остър и това създава илюзията, че е отишъл по-напред в развитието си. Но надали някой ще оспори, че това става за сметка на красотата, на липсата на ярките фигури, без които не се получава спектакъл, заради които хората се радват и пълнят трибуните на стадионите. Колко малко са днес играчи като Гацо Панайотов, един творец в играта, определящ облика на отбора ни. Колко финес, фантазия и интелект се наблюдаваше в играта му. Това не се оцени както трябва от някои футболни „капацитети“ и журналисти и той остана в сянката на **други.**

Много пъти са ме упреждали „Защо вие, военният отбор, винаги привличате най-добрите футболисти? С това се обезсмисля първенството и без проблеми печелите шампионат след шампионат“.

Не мога да се съглася с това становище по няколко причини. Преди всичко при нас идваха съвсем млади футболисти (18—20-годишни) все още неутвърдили се и само набитото око можеше да оцени техния талант и да очаква развитие от тях. Те самите идваха по собствено желание — стремяха се да бъдат в нашия тим. Искаха да играят по-качествен футбол, в по-голям и силен отбор, за да получат развитие и изява. И в това не виждам нищо лошо. **Всеки човек се стреми да се усъвършенствува, да достигне нови върхове.** И още нещо искам да кажа на тези опоненти. Както споделих, в отбора цареше дисциплина, учебно-тренировъчната дейност бе много интензивна, целите на отбора постоянно бяха високи — първо място в първенството, спечелване на Купата на Съветската армия и достойно представяне на международния терен. Само футболисти с трудови навици, с воля, всеотдайност и себераздаване можеха да се приобщат към армейския клуб и да се влеят пълноценно в него. Такива бяха Г. Найденов, Г. Димитров, К. Ракаров, Н. Ковачев, които имаха нужните качества и веднага заиграха в основния състав. Но не всички издържаха на високото темпо и кой по-рано, кой по-късно напускаха **редиците ни.**

Когато се говори и пише за факторите, които определят възхода на армейския отбор, не може да не отбележа направляващата сила и ръководството на дружествените дейци и най-вече на съответните органи на Министерството на народната отбрана. Традицията армейският футбол винаги да бъде пръв и неизменно да побеждава се затвърди преди всичко благодарение на организаторската роля и ръководството на клуба.

В началото, когато дойдох като треньор в ЦДНА и се създадоха предпоставките за бурния възход, ръководството на МНО (пак ще повторя) не искаха от нас невъзможното — да бъдем веднага първи, и то на всяка цена. Създадена бе една спокойна, творческа атмосфера, направляваха ни всекидневно, осигурени бяха всички необходими условия за съвременна подготовка.

И ние — треньори и играчи — чувствавахме още повече отговорността си, засилвахме амбицията си да се борим с трудностите, да ги преодоляваме. Нашите ръководители се стремяха не само да създадат добри футболисти, но и достойни граждани на нашата родина. Полагаха усилия и време за политическата и образователната култура на футболистите. При привличането на нови футболисти в отбора имаха предвид най-вече отношението им към футболната игра и нравствените им добродетели.

Така бе очертан пътят ни по онова време — напред и все нагоре към върха!

КАКЪВ НЕВИЖДАН ВЪЗХОД!

**БОРИСЛАВ ФУТЕКОВ, 11 ма-
ча през 1948—1949 г.**

Завърнах се от Чехословакия, където следвах и играех, кога-то обединението бе факт. Преди да замина, бях състезател на „Чавдар“, който се представяше незадоволително в първенство-то, и с радост поерещнах сливането му със „Септември“, къде-то играеха силни състезатели: Манолов, Миланов, Чакмаков, Минев, Стоянов и др. Така отборът на „Септември при ЦДВ“ е идването на Стефан Божков придоби физиономия и няколко ме-

брой международни срещи, да бъдат в допир с най-силните от-бори, да черпят опит от тях.

В рамките на тогавашния етап на развитие на футбола в иг-рата на отбора прозираха съвременните тенденции. Армейците създадоха свой стил на игра, практикуваха нападателен футбол, технически и с голямо майсторство се осъществяваха атакуващите действия, които предлагаше развитието на играта.

Така само за няколко години отборът на ЦДНА постигна по-дем и напредък, наложи такава хегемония, каквато никой не бе постигнал в историята на нашия футбол. По принцип, за да се постигнат високи върхове, се изисква време, спокойствие и търпе-ние. А ние още в годината на създаването станахме шампиони. След едно второ и четвърто място последва тотално превъзход-ство и неизменен шампион до 1962 г. (без формалното първен-ство от 1953 г.). Имаше шампионати, когато разликата пред вто-рия достигаше 11 точки. Вкарвах се по 76 гола на сезон, за кое-то постижение могат да мечтаят днешните футболни отбори. То-ва говореше за изключителна класа, за сила и мощ. Почти це-лият национален отбор бе съставен от армейци.

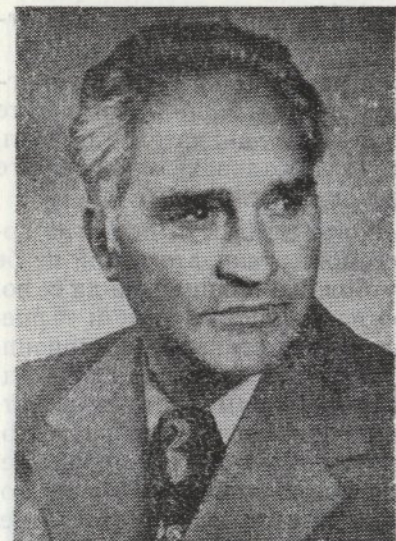
Радващо бе, че и микроклиматът в отбора беше отличен. Не сме се делили, нямали сме разриви и конфликти. Имало е, раз-бира се, проблеми, но те не влияеха и не пречеха на развитието на отбора. В началото съществуваше известно разделение меж-ду футболистите от различните квартали, но скоро то бе преодо-ляно.

Живеехме при еднакви материални условия. Едничката ни цел беше да се утвърдим като футболисти, да бъдем уважавани и почитани като личности.

Питат ме понякога за разликата между сегашния футбол и футбола от наше време. Футболът се разви неимоверно много, стана скоростен, атлетичен и твърд. Заедно с това загуби и твър-де много от зрелищността, но безспорно върви напред.

Друго ме боли (и не само мен) — загубиха се чистите вза-имоотношения, на преден план излизат интересът и меркантил-ността. Сегашните футболисти нямат нашия морал — бягат от отговорност, съгласни са да седят на пейката, нямат амбиции и желание да играят без всякакви уговорки — с едничката цел да се раздават на терена за процъфтяването на клуба и на футбола.

Ив. Колев, Г. Панайотов, К. Ракаров, Г. Найденов и др., и по този начин се създаде силен, и най-важното, перспективен тим. Най-старите бяха Божков и Манолов (24—26-годишни), а дру-гите бяха съвсем млади, но талантиливи момчета. Особено важ-но беше, че футболистите имаха възможност да играят и голям

ДА СЪХРАНЯВАМЕ ТРАДИЦИИТЕ

СТОЙНЕ МИНЕВ, 21 срещи
през 1948—1950 г.

Спортната организация „Септември“ на квартал „Коньовица“ беше с прогресивни традиции (приемник на революционното дружество „Ботев“), но липсваха условия за провеждане на системна научно-тренировъчна дейност. Беше ни нужна силна спортна организация. И съвсем правилно мнозинството от ръководството желяеха да се присъединим към войската.

На 4 май 1948 г. се създаде новото обединено дружество „Септември при ЦДВ“. Това бе забележителна дата за септемврийци, защото големите възможности на футболистите от „Коньовица“ можеха да се реализират при добра организация и условия, каквито предлагаше ЦДНА. Още в началото новоучреденото дружество пожъна победи и се класира за финалните мачове, които трябваше да излъчат шампиона на България.

Преди тези срещи се разрази борбата за включване на някои добри футболисти отвън. Ръководството искаше съставът изцяло да бъде от септемврийци. Но ние добре разбяхме, че без подкрепата на двама-трима силни футболисти ще ни бъде трудно срещу „Левски“ на финала. Особено настоятелни бяхме за привлечането на Стефан Божков, с което целяхме и психологически да повлияем на противника. Божков, който по това вре-

ме следваше и играеше в Чехословакия, беше силен и талантлив футболист, много необходим на нашия тим.

Стигна се дотам, че заедно с Нако Чакмаков напуснахме лагер-сбора в знак на несъгласие с политиката на ръководството. В крайна сметка надделяхме и Ст. Божков, макар и контузен, застана в нашите редици за финалните срещи.

За двата финални мача с „Левски“ е говорено и писано много. Искам само да отбележа силното желание, амбиция и увереност, че ще спечелим шампионската титла. И тази пределна мобилизация, тази воля за победа допринесоха особено за победата. И още нещо. Ние нямахме опит, но дръзновението на младостта беше на наша страна. А като прибавим и обстоятелството, че „Септември“ се славеше като истински инкубатор на талантливи футболисти, т. е. ние бяхме по-грамотният отбор, се обяснява убедителната ни победа. Казвам убедителна, защото играхме отлично и в двата мача. Инициативата беше в наши ръце и само липсата на опит ни попречи да реализираме истинското си надмощие. Това беше победа на петмесечния младенец срещу близо 50-годишния ветеран.

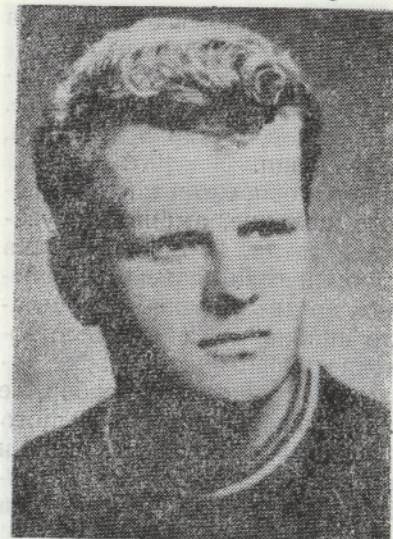
За ознаменуване на победата спонтанното факултно шествие започна от стадиона (ние бяхме по фланелки и гачета), премина през целия град и завърши с целonoщно тържество в Гевгелийския квартал до „Захарната фабрика“.

Искам да подчертая, че по това време ние бяхме задружни и всеотдайни — здрав и монолитен колектив, — а това беше основна предпоставка за по-сетнешните върхове.

Годините след 9 септември бяха трудни. Години, в които се утвърждаваше новият начин на живот, с преодоляване на препятствия и трудности. Затова сме благодарни за вниманието и грижите, за условията, които ни създаде ръководството на МНО, за да можем спокойно да се подготвяме и да се постигнат високите успехи.

Този голям отбор отпреди 30—40 години, който постигна чудесни резултати и извиси българския футбол, създаде една традиция — да се побеждава, да се търси максималното, да се отстояват извоюваните позиции, да се създава творческа атмосфера и да се достигат невиджани върхове.

Затова трябва да пазим, да съхраняваме тези традиции. Напоследък много лесно забравяме това. Футболът се обгражда с хора, които стоят далече от любимата игра, които робуват на административни мерки и не мислят за нейните проблеми. А забравяме за старите кадри — футболисти и дейтели, които винаги могат да помогнат на по-младите.

С ЧИСТО СЪРЦЕ И ЧИСТИ РЪЦЕ

СТЕФАН БОЖКОВ, заслужил майстор на спорта и заслужил треньор, дългогодишен капитан на националния ни отбор и на армейския тим. 202 мача за армейците през 1948—1960 г.

В бурните дни на общ ентузиазъм след 9 септември 1944 г. в цялата страна се разгоря и масово физкултурно движение. Спортът вече не беше празно удоволствие за избраници, както в миналото. Спортните организации живееха с отговорни обществени задачи.

На 15 февруари 1948 г. физкултурният колектив при Централния дом на войската се обедини с физкултурното дружество „Чавдар“. Това даде сериозен тласък в развитието на спорта в армията, но футболният отбор не се представяше убедително и ръководството потърси друга спортна организация, по-масова и в същото време прогресивна, която да отговаря на духа на новото революционно време. Такава през тези години бе спортната организация на квартал „Коньовица“. На 4 май обединението става факт.

Така се роди една нова организация, която по-късно прерасна в най-мощна, винаги деснофлангова в нашия спорт.

Още с първите си прояви във футболното първенство „Септември при ЦДВ“ изпъкна със своята бойка, устремна и здраво споена, колективна игра. Любителите на футбола вече виждаха раждането на един голям отбор, който след време щеше да

играе решаваща роля в първенството. Още през първата година на съществуването си отборът се поздравя с шампионската титла. Но въпреки успеха съставът бе далеч от този, който след няколко години наложи тотална хегемония в българското футболно първенство. И това бе обяснимо. Трудно се формира отбор от класа — липсваше опитът, чест спътник в играта бе хаосът, не бе утвърдена физиономията, стилът на отбора.

В интерес на истината трябва да кажа, че през 40-те години българският футбол значително отстъпваше от световните стандарти. Преди всичко условията бяха много примитивни — липсваха игрища и стадиони, съблекални, спортни екипи, да не говорим за елементарни условия за възстановяване и т. н. Държавното футболно първенство се организираше по един остарял начин: в квалификационен турнир по системата на отстраняването за определяне на крайния победител. По такъв начин на практика до финалите достигаха не винаги най-добрите, най-обиграните футболни състави. Първенството не беше съвсем реално, а по този начин с интерес се наблюдаваше само в крайната фаза. Всичко това не създаваше стремж на треньори и футболисти към усъвършенстване и изяви, към по-високо спортно майсторство.

През есента на 1948 г. бе създадена 10-членна републиканска футболна група. В нея взеха местата си най-добрите футболни отбори от цялата страна, играещи в два полусезона — есенен и пролетен. Водеше се наистина напрегната и честна борба за определяне на най-добрите.

Какво бе състоянието на нашия отбор през първенствата на 1949—1950 г.? Съществуваше криза и причините за нея се кореняха преди всичко в необходимостта от реорганизация. Трябваше да напуснат футболисти, които или нямаха нужната подготовка за постигане на високи цели, или пък хора, които трябваше да прекратят активната си спортна дейност. Потребна беше нова, свежа струя от млади попълнения. Съществена причина за кризата бе липсата на изграден здрав колектив. Съществуваха групички, формирани на базата на това, в кой квартал живеят и в кой отбор преди обединението са играли.

През 1951 г. кризата бе изживяна. Проявите ни от следващите години показаха, че това е било криза на растежа. През цялата плодотворна година футболният отбор на ЦДНА участва в 38 официални състезания, от които бе победител в 29. Завоювахме титлата и Купата на Съветската армия, а през следващите години успехите се затвърдиха.

Нашият бърз подем през този период не може да се обясни с

някакви случайности. Първенството бе спечелвано многократно. Отборът израсна и се наложи като най-добър в страната. В много от мачовете — вътрешни и международни — футболистите на Народната армия демонстрираха качествен футбол, с игрови облик и стил и успешно представяха родината на международния терен.

Много хора се учудват на нашите успехи през 50-те години и се интересуват от причините, довели до този уникален възход. Моите две книги, книгите на другарите Милев и Кирил Ракаров дават представа, хвърлят светлина върху факторите за успехите. Но сега след близо 40 години си давам сметка, че без подкрепата и заслугите на хората, които ръководеха отбора, нямаше да дойдат победите. Личности, като Йордан Наумов, Александър Николов, Димитър Коларов, Марин Ницов, Емил Манов, Борис Ташев и други, бяха хора, които обичаха работата си, имаха разбиране и поглед върху нещата, бяха с високи човешки добродетели. Личности, които се стремяха да бъдат полезни, да помагат и се грижат безкористно, без да търсят облаги и признания за себе си. Първият началник Иван Мирски бе човек с обаяние, пробивна сила и организационен опит — качества, без които трудно могат да се осъществят задачите и целите, които си бяхме поставили. Живееше с нашите болки и за него нямаше неразрешими проблеми. Всичко това правеше не от някакъв интерес (както смятаха някои), а за развитието на армейския спорт.

Безспорно подемот се дължеше и на заслужилите треньор и заслужил майстор на спорта Крум Милев. Той разбираше хората, контактен, без излишни думи преценяваше футболиста и личността безпогрешно. Същевременно провеждаше упорита, системна и непрекъсната подготовка. Нашите тренировки не прекъсваха през цялата година. Те ставаха по строго определена програма и научно установен режим.

Не искам да омаловажавам безспорните заслуги на самите нас, футболистите, но без изрядната организация, без контрола (който провеждаше ръководството) трудно бихме достигнали футболния връх през 50-те години.

Тези хора помогнаха да се осъществи и реорганизацията (за която стана дума) през тази решителна 1951 г. Освободиха се футболисти и се привлякоха млади и перспективни състезатели.

Искам да изтъкна и една друга, много важна причина за подема. Нашето поколение бе поколение богато, поколение от големи майстори на футболната игра. Но само с футболните качества и умения не бихме се задържали толкова години. Ние бяхме „подготвени кадри“ (както бе модерно да се казва), т. е.

бяхме млади хора, но с богат житейски опит, с оформени трудови навици. Бяхме излезли от среда, където всеки ден е нужно да се бориш, да полагаш неимоверно много труд и усилия. Тази морално-волева закалка, тази всеотдайност, това професионално отношение се проявяваха и на терена и заедно с богатите ни футболни възможности се превърнахме в „страшилище“ за всеки един отбор.

Важна роля за обиграването на отбора изиграха и срещите с противници, които имаха богата международна ругина. Имахме нужда от тази обмяна на опит, трябваше да почерпим поуки и знания. И участието ни в големи международни турнири и срещи беше изключително полезно за нас.

Особено плодотворни бяха контактите с отбора на унгарския „Хонвед“. Състезателите му бяха основния стълб на унгарския национален отбор, който по това време беше записал редица светли страници във футболната история на Унгария — победи, които извеждаха унгарския футбол на челно място в Европа. От унгарските армейци ние заимствахме и един нов тактически вариант, който ни донесе много успехи. Според него аз трябваше да се изтегля назад в средата на терена и да подпомагам отбраната. Спомням си колко трудно възприех тази идея на Крум Милев. Хич не ми се напускаше предната позиция. Но впоследствие разбрах положителното отражение на този тактически ход. Видя се, че може и трябва да се използват и координират умело защитните с нападателните функции. Нашият централен нападател Гацо Панайотов също се върна в средата на терена, където заедно с мене, Георги Димитров, Крум Янев и Гацо Стоянов образувахме една оперативна група, която, освен че подпомагаше предния ешелон — Иван Колев и Димитър Миланов, — създаваше предпоставки за числено превъзходство над отбраната на съперника.

Искам да кажа няколко думи за Гацо Панайотов. Един футболист с виждане в играта, с перфектна техника и импровизация, който определи и стила на нашия отбор. Това атакуващо начало, тази комбинативна и атрактивна игра трудно можеше да се осъществи без Гацо.

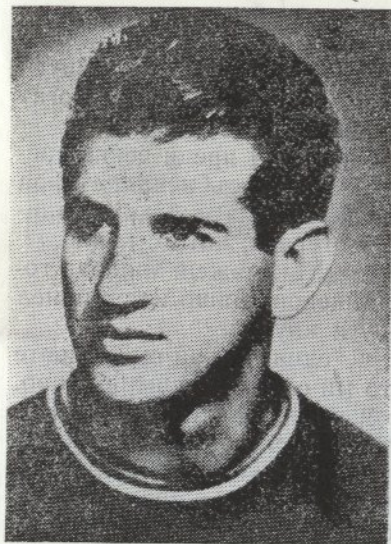
Благодарение на всички тези фактори се създаде един здрав и силен колектив. На нас можеха да ни завидят много отбори.

Но ще бъде наистина погрешно, ако се помисли, че всичко в отбора е било „по мед и масло“, че не е имало никакви слабости и че сме били за пример във всичко и при всички случаи. Най-важното беше, че ние живеехме хубаво. Нямаше какво да делим, отношенията ни бяха чисти и безкористни. Този изключи-

телен ентузиазъм (характерен въобще за нашата младеж през онези години) не може да се изрече и разкаже с думи. Трудно може да се възприеме, без да се преживее.

Затова сега ми е мъчно и болно. Част от новото поколение се превърна в консуматор — без стремеж към морални стимули. Виновни сме и ние, че им дадохме всичко наготово.

Това се отнася и за част от днешните футболисти. Футболът се разви, напредна. Превърна се в една голяма индустрия. Много хора влизат в него чужди и далечни на тази игра с единичък стремеж за облагодетелствуване. Времената се промениха. Може и ние да сме се променили, да допускаме грешки и компромиси. Но във футбола трябва да се работи с чисто сърце и чисти ръце. Към това съм се придържал цял живот, за да може футболната игра да възпитава и да радва милионите.

ЩАСТИЕ БЕШЕ ДА ИГРАЕШ С ТАКИВА ФУТБОЛИСТИ

**ХРИСТО АНДОНОВ, майстор
на спорта. 52 мача през
1954—1962 г.**

Спомням си пътуването от Пловдив до София преди повече от 30 години. Бях поканен да играя в отбора на ЦДНА. Три часа стоях прав на прозореца в коридора, без да усещам умора. Вълнувах се и мечтаех за бъдещето си в армейския отбор. По това време — 1954 г. — ЦДНА беше станал вече голям отбор с традиции. В него се привличаха не само добри майстори на кръглата топка, но преди всичко хора, които обичаха футбола и организацията, за която играят. Целта беше една-единствена — за името и престижа на българската армия и на българския футбол.

Щастие беше да се играе редом с такива футболисти като Найденов, Манолов, Божков и другите. Вече бяха утвърдени, с признание и уважение футболисти, но не бяха заразени от звездоманията. И на тренировките, и на мачовете се проявяваха като скромни, дисциплинирани и всеотдайни спортисти. В отношениата помежду им съществуваше откровеност и непосредственост.

Имало е случаи (които са били рядкост), когато не сме се представяли убедително на нашия стадион. След такъв мач седяхме до късно в съблекалнята, пращяхме домакина бай Владо,

много благ и добър човек, по няколко пъти навън да види дали има още зрители. Беше ни толкова болно и срамно, че не отваряхме вратата на никой. Криехме се и минавахме по други улици за вкъщи, за да не ни забележат. Такова поведение могат да имат само силни и богати духом личности.

Другарят Милев беше установил такъв ред преди всяка среща, след указанията да ни оставя 5—10 мин. в съблекалнята, за да си кажем по няколко думи. Заричахме се да победим, излязахме мобилизирани и се понасяхме на терена, като с криле.

Често са ми задавали въпроси като „Как можеш толкова години да бъдеш в сянката на Жоро Найденов? Защо не си приел предложенията за преминаване в други клубове?“.

Преди всичко искам да изтъкна, че един от най-щастливите моменти в моя живот е приятелството ми с незабравимия Жоро. Той беше не само рядък вратар, но и рядък човек. Когато веднъж ми предложиха да играя в друг софийски отбор с по-добро заплащане и споделих с Жоро, той каза: „Итко, остани при нас. И аз ще играя, и ти ще играеш. И за двамата има място.“

И наистина така беше. Единият стоеше на вратата, а другият на пейката на резервите. Този, който нямаше да пази, се вълнуваше дали екипът на другия е в ред, дали си е отпочинал, дали нещо не го тормози. А как този на пейката приемаше всяка сполука или несполука (много рядко) на играещия! Нямаше корист, завист и дребни сметки в нашите отношения. Бяхме истински приятели.

В интерес на истината трябва да споделя, че не бях лишен от нищо във всяко едно отношение. Ръководителите, треньорите и колегите се отнасяха към нас по един и същ начин, без да ни надценяват и подценяват.

И нещо друго силно ме възпираше да не се изкуша от съблазнителните предложения. Нямах моралното право да напусна този колектив от рядко срещани мъже. Не можех да отвърна по такъв начин на доверието и грижите на всички около мен в армейската организация. Единственото ми желание беше (и то си остава, ако имах физическата възможност) да играя, да отдавам всичките си сили за честта и славата на любимия отбор.

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛЕН КОЛЕКТИВ

Инж. КИРИЛ РАКАРОВ, заслужил майстор на спорта. 190 мача през 1952—1964 г.

Още първия ден, когато дойдох в София от родния Павликени, усетих отношението на армейския отбор. Посрещна ме Манол Манолов, хвана ме подръка и се отправихме към ЦДНА. И сега още чувствавам силната му десница, на която можеше да се облегне човек. Това беше първото му отношение към мене, на което той не изневери никога. Много години стоеше на терена от лявата ми страна — здрав, непоклатим, истински мъж.

Началникът на физкултурното отделение при ЦДНА Александър Николов ме посрещна радушно и грижовно и най-обстойно ме разпита за отбора на Павликени, за моите бъдещи планове. Накрая на разговора ми каза, че след месец ще бъда член на военния отбор. Излязох от канцеларията радостен и окрилен. Бях почувствувал реда, дисциплината, човешкото отношение и затова бях обнадежден за бъдещето си при армейците, както и моето голямо задължение към отбора и ръководството.

В началото започнах при резервите (втория състав на ЦДНА). Усилията на треньора Крум Милев основателно бяха съсредоточени върху основните състезатели, върху обиграването на състава. Ние, резервите, бяхме оставени на „самоподготовка“. Гледах със страхопочитание известните вече футболисти и

се стараех да бъда малко по-далеч от тях. Бързо се сприятелих с Енишейнов, П. Михайлов и А. Миланов, които бяха войници като мене, както и с Кекеманов и Янков. Всички живеехме в хотела на ЦДНВ и може би това помагаше да се установят близки отношения.

Спомням си дебюта в отбора на ЦДНВ и първата ми международна среща. Беше несполучлив дебют и лош старт. Играехме с китайския отбор „Баи“ на военното първенство в Чехословакия. Съвсем неочаквано другарят Милев ме пусна да играя в основната единадесеторка, и то като нападател. От излишно престараване и пренапрежение правех елементарни грешки и бях заменен от Божков. Хоризонтите пред мене станаха мрачни и не обещаваха нищо хубаво.

В края на 1951 г. се проведе турнир между софийските отбори. Понеже Манолов беше контузен, заиграх като централен защитник, а последните два мача като десен бег. В защитата се чувствах най-добре при такива колеги като Божков, Стоянов, Цветков и Енишейнов. Въпреки това в началото ми бе трудно, защото още не бях свикнал да играя отлясно. Спечелихме турнира и въпреки че другарят Милев бе скъп на похвали, бях сравнително доволен от играта си, което ми даде сили и надежда да заиграя и да се наложа в отбора.

Голяма роля изиграха и лагер-сборовете, които провеждахме преди футболното първенство. Как преминаваше горе-долу един ден на такъв лагер? Сутрин 45 мин. физическа зарядка, след това, до 10 ч., тактическа подготовка. От 10 до 12 ч. физическа, след която краката ни трепереха от изтощение. Спринтове, спринтове, скоростни отсечки — до премаляване. След обяд 2 ч. техническа подготовка: удари, спирания, подавания и всичко в движение, със скорост. Накрая за „десерт“ — десетина спринтчета, от които като че ли душата ни стигаше до гушата и трябваше да стискаме зъби, за да не излезе. Задължителен елемент на подготовката ни беше и политическата подготовка.

Прибирахме се в София, където темпът не спадаше. Намаляваше само физическата подготовка, иначе дневното разписание си оставаше същото.

Постепенно придобих увереност, заиграх стабилно и в началото на 1953 г. бях повикан в националния отбор, което бе голяма, но приятна изненада.

Определено може да се каже, че през първите години от моето идване нашият отбор напълно оформи стила си на игра. Той вече имаше свои характерни белези, свой почерк. Необходими бяха (както и практиката го доказва през следващия период)

международни срещи и рутина, за да може ЦДНА достойно да излезе и на европейския терен.

През 1955 г. в отбора се включиха Г. Найденов и Г. Димитров, а през 1956 г. и Н. Ковачев. Така се оформи съставът, който донесе най-много спортна слава на ЦДНА и на родината: Найденов, Ракаров, Манолов, Ковачев, Божков, Стоянов, Миланов, Г. Димитров, Панайотов, Янев и Колев. Любовта към футбола ни обединяваше в един дружен колектив, където общите интереси стояха над всичко.

Някой може да остане с впечатление, че при нас всичко е вървяло „по вода“. И при нас имаше проблеми и търкания, но всичко завършваше с прекрачване прага на стадиона. Чувството за колективизъм и отговорността пред колектива бяха достатъчно силни, за да не допуснат тези временни настроения да вземат връх над интересите на отбора. И в това се крие главната роля на Крум Милев. Той съумя от различни, но силни характери, от хора, които обичаха футбола, армията и клуба, да създаде един отбор със задружни действия, собствен стил в играта и здрава дисциплина.

Здраво, мъжко приятелство свързваше мнозина от нас. Затрогващи бяха отношенията между Найденов и Андонов. Какви приятели бяха в личния си живот — претендентите за вратарския пост?!

Ами Панайотов и Михайлов — конкуренти за фланелката с № 9. При тях всичко беше чисто и безкористно, без егоизъм.

Колев и Янев! У тях всичко беше почти еднакво: и ръст, и хитрина, и умения. Колев получи известност и признание, а Янев? Но и двамата бяха неразделни.

Затрогващо бе вниманието, което оказваше ръководството на МНО към нас. Особено съм благодарен на всички, които ми помогнаха да продължа образованието си.

Бях приет във Военнотехническата академия. В началото всичко ми изглеждаше много трудно. Мнозина от преподавателите гледаха с любопитство на моето присъствие на лекциите и упражненията в този период и с особена настойчивост се стараеха да разберат връзката и зависимостта на участието ми в тренировките и футболните мачове и отношението ми към преподавания материал. А системата на подготовка беше такава, че това можеше да се прави всеки ден. Имаше моменти, когато за сън и почивка ми оставаха 5—6 часа, а през останалото време лекции, упражнения, практика и тренировки. Не пропусках нито една тренировка, нито един мач!

Така в непрекъснат труд преминаваха годините, в които пе-

челехме шампионат след шампионат. Години, в които наложихме хегемония у нас и прославихме родината по света.

Трябва да кажа, че ние играехме модерен за времето и добър футбол. Тактическата постройка, която бяхме заимствували от унгарците с дефанзивен полузащитник, изтеглен централен нападател и два ешелона в нападението, ни носеше успехи. На вратата Найденов играеше почти като трети защитник. Умело излизаше в своето поле, като през това време ние се грижехме за охрана на вратата. В помощ на защитата беше единият полузащитник — Г. Стоянов. Оперативната част на терена — средата — бе предоставена на Божков и Панайотов. Сполучливата игра на Гацо даваше облика на отбора. Играеше ли той добре, играта вървеше. Увличаше ли се по „късата игричка“, играта издребняваше и се разкъсваше. Бързият старт на Колев и находчивостта на Миланов им отредиха място в предния ешелон. А двойката Колев—Янев — те така добре се познаваха, че се намираха, без да си подвикват и без да се гледат. Хитър и находчив, в основата на играта им стоеше Янев. Най-черната работа в отбора бе отредена на Г. Димитров. Той трябваше да снове непрекъснато между двете врати. Добре подготвен физически и морално, тих и скромно, Гошо играеше постоянно с голямо старание. А неведнъж неговият мощен удар ни носеше победите. Това бяха чудесни спортисти, за които спортът и любимият отбор стояха над всичко. А тайната за нашите многобройни (ще го повторя отново) победи се криеше в колектива. И то такъв колектив — единен, здрав! Забележителен колектив!

И сега с повечето другари поддържам редовни връзки. Често се събираме да се видим, да се върнем към старите спомени и преживявания. Другари, с които изпитах толкова много трепети и възлнения, които осмислиха младежките ми години и ме направиха човек, полезен за родината ни.

НЕ САМО БИХ ИГРАЛ —
БИХ ЛЕТЯЛ...

МАНОЛ МАНОЛОВ, заслужил майстор на спорта и заслужил треньор. 239 мача от 1948 до 1962 г.

И от други сигурно сте чули, но пак ще кажа — ЦСКА от 50-те години беше голям, много голям тим, съставен от много силни футболисти.

Тогава преди 40 години беше по-различно от сега. Нямаше ги премиите, стимулите и другите придобивки, но не би могло да бъде другояче — повиши се жизненият стандарт и благосъстоянието на народа. Тогава беше трудно и сложно — следвоенни години. Но аз не съжалявам, че съм се родил в това време и ако имах възможност пак да бъда в същия отбор, не само бих играл, бих летял...

Живеехме бедно, но славно. Без средства — не богато, не пишно. Сега хората се раждат с вили, с коли и апартаменти. А аз се родих под наем... Бях хамалин, Пижо Миланов — леяр, Божков обитаваше една стая и кухня с друго семейство, а момчетата от провинцията живееха по двама-трима в една стая.

Дванадесет пъти бях шампион с ЦСКА. За всяка шампионска титла получавахме като награда по един панталон и риза. Ще кажете, че съм бил офицер, но тогава военните заплати бяха много по-ниски от сегашните. И другите бяха като мене — нямаше разлика.

Но хубавото (и най-важното!) беше, че у нас нямаше ламтеж

за пари и за богатство. Играехме, защото обичахме футбола, защото не можехме без него и защото силно желаехме чрез него да се изявим и утвърдим в живота. И затова (без изключение) всички освен големи футболисти майстори бяхме и големи мъже. И затова обстановката и на терена, и извън него беше жизнена, весела и искрена.

Конфликти в отбора нямаше, но не може да се твърди, че всички сме били добри приятели. Имаше борба за капитанската лента, затова кой да води „бащина дружина“. Но когато излизашме на терена, всичко се забравяше и за час и половина бяхме нещо повече от приятели.

Стремях се да бъда за образец на терена. Ако не бях такъв, и другите нямаше да бъдат.

Питате ме, кои са били тримата най-добри в отбора през тази „златна ера“. Някак е неудобно да посоча само трима, а другите да останат в сянка. Повтарям и потретвам — всички бяхме големи футболисти. И незабравимият Найденов, и всички около мене — Ракаров, Ковачев, и пред мене — Божков, Стоянов, Г. Димитров, Миланов, Янев, Колев. А един Гацо Панайотов — играч с превъзходна техника и футболен интелект, който не се задоволяваше с постигнатото и увеличаваше всички нас да търсим красотата и финеса.*

Крум Милев бе личност, научен от живота да бъде приятел и баща — голяма фигура, която обединяваше отбора с присъствието си. Ние бяхме майстори на футболната игра и случаен човек не можеше да ни води, а само личност, издигната в човешко и професионално отношение. А точно такъв беше Милев — един от най-добрите футболисти в историята на българския футбол и голям треньор и педагог.

Затова бяхме силен, непреклонен колектив. Затова, когато се появявахме на игрището, всявахме страх и неувереност у противника.

Футболът също се промени. Стана по-бърз, по-динамичен и скоростен, но за сметка на красотата. Липсват големите личности, които правят играта незабравима и носят радост и наслада на милионите.

Но основната разлика между моята генерация и сегашното футболно поколение се крие в морала. Сега някак е пошло, комерческо, липсва чистотата и идеализмът.

Аз никога не съм лъгал, не съм правил компромиси със съвестта си и мога открито да гледам в очите хората.

Не, не съжалявам, че съм се родил в онези години и не само бих играл — бих летял.

КАТО НА ТЕАТЪР...

НИКОЛА КОВАЧЕВ, заслужил майстор на спорта. 174 срещи през 1957—1966 г.

За мене беше голяма чест, когато ме поканиха да играя в отбора на армейците. За моя радост още в началото колективът ме прие много радушно, за което съм много благодарен и винаги си спомням с умиление.

Какво ми направи най-силно впечатление преди повече от 30 години, когато заиграх в ЦДНА?

Всички без изключение бяха като един юмрук, като твърда сплав от истински мъже, които бяха не само отлични футболисти, но и прекрасни хора. И досега си задавам въпроса, какви бяхме ние и какво е днешното поколение футболисти. Трудно е да сравняваме двете генерации. Измениха се времената и не можем да изискваме от младите футболисти да обичат играта по същия начин, както ние милеехме и се вълнувахме за нея. Но не може да не бъдат всеотдайни на тренировките, защото това е тяхна професия. Не може равнодушно да наблюдават от пейката развитието на мача. Не може, щом не са приятели, на игрището да не си подават и да злословят един срещу друг. Не може непрестанно да искат, без да дават. Не може да бъдат облагодетелствувани, без да са хвърлили сили и умения. Не може да няма у

тях стремеж за усъвършенствуване, за утвърждаване и за изява, да няма настроение за игра.

Спомням си как пътувахме, било с рейс, влак или самолет за съответната среща. Настроението винаги бе приповдигнато — пееха се песни, пускаха се весели закачки. А ако е имало някакви проблеми (не говоря за конфликти, защото според мене такива нямаше), те не се изразяваха в играта.

Преди мача, когато другарят Милев ни оставаше за 10—15 мин. сами, ние се заричахме, че ще победим и излизахме окрилен и мобилизирани.

Разбира се, това бяха предпоставки (и то солидни) за изграждането на нашия победен, триумфиращ тим, но без футболните ни умения и способности трудно бихме се задържали толкова години на върха.

Едно силно, много силно поколение се бе събрало в нашия отбор. Нямаше слаб пост и затова говореше фактът, че армейците даваха облика и на националния ни отбор. Имаше моменти, когато на лагер-сбор бяхме повиквани повече от 11 души.

Имахме един вратар от суперкласа — отишлия си толкова рано Жоро Найденов. Манолов и Божков умееха да ръководят отбора. Кирчо Ракаров и аз съумявахме да вдъхваме респект у противниковите нападатели. Миланов и Колев бяха две острие, които всяваха паника в не една защита. Г. Димитров, Янев и Стоянов — совалки, които вършеха черната работа. А централен нападател като Гацо Панайотов няма и сега.

Хубаво бе и това, че треньор ни бе Крум Милев, който преди всичко бе човек и личност, а след това треньор. Можеше да бъде строг, да бъде справедлив и грижовен. Така поставяше нещата, че с нас нямаше проблеми.

Затова побеждавахме убедително. Когато играехме, хората бяха сигурни в победата ни, не се знаеше само каква ще бъде разликата. Те идваха на мачовете ни като на театър — толкова радост и наслада носеше нашата игра.

НЕЗАБРАВИМИ СПОМЕНИ

ГАВРИЛ СТОЯНОВ, заслужил майстор на спорта. 168 мача през 1948—1960 г.

Израснали в работническите семейства на кварталите „Коньовица“ и „Х. Димитър“ на столицата, тези незабравими футболисти и мъже знаеха как да воюват за спортната чест на клуба, на армията и на българския футбол.

С червената фланелка на ЦДНА играх 13 сезона. Много и незабравими са преживяванията, които изпитах през тези години. Много са спомените ми за приятели и колеги, за мигове от различни футболни мачове, за близки и далечни страни.

През 1948 г. „Септември при ЦДВ“ заминаваше на турне в Чехословакия. Сборен пункт бе военният клуб в столицата. Тогавашен началник на клуба беше полковник Мирски — изключителен човек, с богат житейски опит, на когото всички ние много дължим. Като ме видя, че съм с ученическа униформа (тогава бях в 11 клас в VII мъжка гимназия) и гуменки, той ме запита: „Къде си тръгнал, Гацо, с тези гуменки в Прага.“ Аз му отговорих, че обувките са доста остарели, а гуменките са нови. Друга-

рят Мирски веднага се разпореи и след 20 минути имах нови лъскави обувки.

Този жест на полковник Мирски няма да забравя никога. Такова бе и отношението (топло и грижовно) на ръководителите на отбора към всеки един от нас.

Представихме се отлично в Чехословакия и оттам започна нашата блестяща кариера на европейската сцена.

Незабравимо ще остане турнето ни през 1955 г. в Скандинавските страни. Тогава за пръв път играхме на осветление срещу шампиона „Юргорден“ (Стокхолм), Швеция, с 9 национали. Сразихме ги с 5:0. Сензация за Швеция и цяла Европа. Срещу мене игра Ериксон — висок над 1.90 м. Трудно бе да му се вземе топка с глава. По едно време Божков на шега ми каза: „Гацо, време е вече да му отнемеш топката във въздуха.“ Аз също шеговито му отговорих: „Докторе, забравих си стълбата в София.“

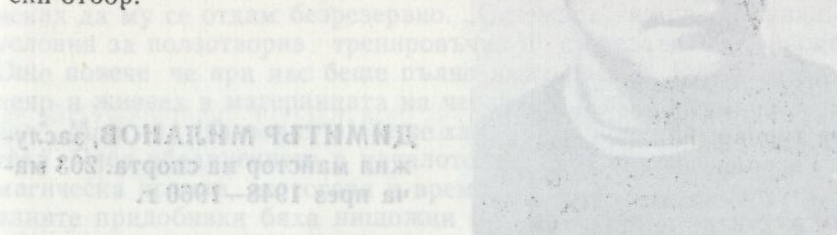
През 1951 г. се срещнахме с „Хонвед“ в Братислава на военния турнир. По време на мача Пушкаш, най-добрият футболист на Унгария, избяга от мене и отиде при Божков, а при мене дойде другият ас — Кочиш. Докторът се провикна: „Ела да си смеим местата, че става много тежко за мене и отбора заради този Пушкаш.“ Като капитан го послушах и укротих този голям ас на световния футбол. На банкетата Пушкаш сам призна, че много трудно се играе срещу този корав българин — Гацо Стоянов. След голяма борба загубихме само с 2:3.

1957 г. играхме с „Цървена звезда“ за купата на Европа в София, Югославският отбор бе съставен от редица елитни футболисти национали. Срещу мене игра небиизвестният Митич. По време на мача той ми каза: „Бугарино, ще играем добар футбол — па кой е по-добар, да победи.“ Аз му отговорих, че и аз съм за това, но днес боят им е стопроцентов. Мачът започна бурно. Схватките бяха остри и респектиращи. Поизплашени, югославяните бягаха от стълкновенията с Ракаров, Манолов и мен. Зарадвахме препълнения стадион с хубава победа 2:1. След мача Митич ми каза, че ще ме чака на белградския терен. „Да сме живи и здрави, пак ще ви натупаме“ — беше отговорът ми. Така психологически си действахме на големите международни мачове.

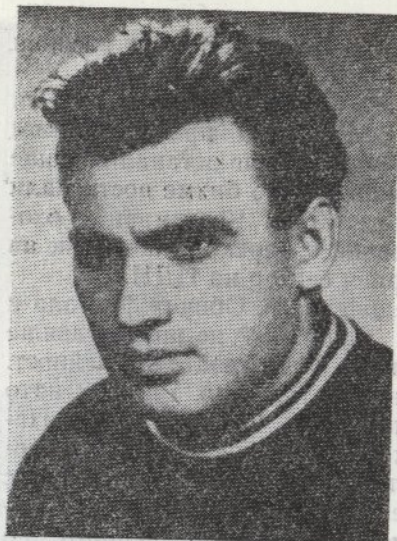
Мигове, които винаги ще си спомням с вълнение, бяха дерби-срещите в България между ЦДНА и „Левски“. Тези мачове бяха винаги оспорвани и напрегнати пред препълнени трибуни. Още в тунела на стадион „В. Левски“, преди да излезем на терена, си разменяхме по някоя реплика. Моят пряк противник бе Васил Спасов. Много добър футболист на България и капитан на „Лев-

ски“. Той имаше комплекс от мене и още преди мача изпитвах чувство на несигурност. Аз пък бях спокоен, сигурен в себе си допълнително му действах психологически, като му говорех „И днес ще те изям като сандвич.“ Така печелех 50 на сто от двубоя още преди мача. И наистина и сега, като се видим, Валяка опризнава, че и аз съм една от причините по-рано да напусне футболната сцена. Но това не ни попречи да сме добри приятели колеги.

Много радост, удоволствие и жизнерадостно настроение преживях през тези незабравими и скъпи години с любимия армейски отбор.

Всяко това ни казвам, защото посочените вродителски свет-

ОБИЧАМ КРАСОТАТА

**ПАНАЙОТ ПАНАЙОТОВ, за-
служил майстор на спорта. 294
мача през 1949—1964 г.**

Близко 40 години ме делят от деня, в който заиграх с червената фланелка. Години, изпълнени с незабравими случки и събития, преживявания и спомени от много мачове и турнири. Но главното, най-същественото, което остава и се налага в съзнанието ни, е дълбоката и безкрайна признателност и благодарност към армейската организация. ЦСКА създаде от нас не само отлични футболисти, а преди всичко хора, полезни за себе си и за обществото.

С увереност и отговорност твърдя, че повечето от нас, ако не бяхме попаднали в армейския клуб, нямаше да получим това развитие, признанието и уважението, на което се радваме сега.

На силния армейски отбор от миналото мнозина завидваха за много неща. Но особено за примерната дисциплина. Тя бе създадена на базата на добрата организация и възискателния контрол от ръководители и треньори. И сега съм убеден, че в други дружества, при други условия, в друга среда едва ли бихме разгърнали големите си футболни качества и умения.

И затова сега не разбирам някой мой бивши колеги, които в момента се чувствуват пренебрегнати и обидени, могат с лека ръка да тръгнат срещу организацията, която толкова много направи за тях.

Колкото до мене — бях признаван и отричан, обичан и хулен. Не можех да търпя неискреността, неправдите на терена и в живота. Бях „конфликтен“ (и продължавам да бъда такъв) и това ми създаваше неприятели, особено сред спортните журналисти. Често те пишеха пристрастно и необективно за мене, без да оценяват както трябва играта ми на терена.

Ръководех се от принципа, че футболът трябва да се играе преди всичко с душа, а не само с крака или с глава. А това се постига в тренировките, това е азбуката, без която не може да се стане голям футболист.

Винаги съм се старал да се трудя повече от другите — и на мач, и особено в тренировките. От това идва увереността в собствените сили. След толкова години мога да кажа, че съм доволен от себе си като футболист. Не съм се чувствувал „звезда“ или незаменим играч. Просто бях един добър футболист — в постоянна форма (близо 15 години), без големи празнини в играта и с вкус към красивото, артистичното и нестандартното.

Заради красотата бях готов да търся оригиналното, трудното и финеса, да избягвам шаблона и традиционното. Не бях егост, обичах да играя за другите, да създавам, да връзвам играта. Нямах амбицията да бъда голмайстор, да се налагам и да бъда лидер с цената на всичко.

А повечето от зрителите искат голове, прекланят се пред „звездите“ и „вестникарските“ играчи.

Част от ръководството също нямаша таланта да оценят моята игра и ме упрекваха, че прекалено съм задържал топката, търсел съм комбинацията, без често да нанасям удари към вратата.

В материално отношение бяхме задоволени. Не можем да се сравняваме с днешните футболисти, но не мога да разбера защо толкова се говори, че футболистите печелят много пари. Защо да не им се дава — не всеки може да бъде футболист.

Друго ме тревожи. В нашия футбол нахълтват млади хора, които лъжат себе си, че тренират съвестно и се състезават половинчато, като търсят повече облагите и придобивките.

Не споря дали футболът сега е като някогашния, или не, но не бива да се заблуждаваме, че можем да вървим напред, ако не сме се доверили на честни в отношението си към футбола хора. Това ни е най-необходимо — без любов към футбола, на който си се отдал, без подчертана вяност към него не можеш да разчиташ на успех, не може да имаме истински национален отбор.

Това е било важно винаги. То важи може би с още по-голяма сила и сега!

ПРЕКРАСНИ ГОДИНИ, ОТДАДЕНИ НА ЛЮБИМ ОТБОР

КРУМ ЯНЕВ, заслужил майстор на спорта. 157 срещи през 1950—1960 г.

ЦСКА се утвърди като рожба на нашата народна армия и макар че в отбора играеха състезатели от бившите „Спортист“ и „Септември“, армейският тим беше самобитен, особен колектив, а не само наследник на традициите на тези клубове.

Кое даде възможност на ЦСКА да стане не само водеща, но и най-добрата организация в нашия футбол в продължение на толкова години? Как съумя да изпревари в много кратки срокове всичките си сериозни противници? Не е безинтересен фактът, че докато „Левски“, „Славия“ и други известни и със стара история клубове са успели да постигнат някакви успехи за повече от 70 години, за близо 40 години ЦСКА направи нещо, което няма равно в нашата футболна история: 24 пъти шампиони от 39 първенства, като само за периода 1948—1962 г. се поздравя с 12 шампионски титли?!

И точно заради това колкото ЦСКА „Септемврийско знаме“ дължи на родния футбол, толкова и нашият футбол е дължен на този наистина прекрасен и пръв по рода си у нас боен спортен колектив.

Разбира се, като всички нови формации ние преживяхме не само дни на големи успехи, не само дни на победи и радост. Не-

веднъж и два пъти трябваше да преглъщаме горчилката на поражението или да изпитваме превъзходството на някои свои противници. Но ако се направи статистика, ще се види колко голямо е било превъзходството ни над другите отбори през 50-те години.

Отговорът на въпроса за причините за успеха на отбора е съвсем прост: рожба на народната армия, обкръжен с бащински грижи и с широки възможности на развитие.

За този феноменален успех е невъзможно да се изтъкват отделни имена. Всички бяхме едновременно „звезди“ в монолитен, дружен колектив и това беше най-важното.

Колкото за моите прояви като футболист, смятам, че съм допринесъл поне малко за цялостната съдържателна и майсторска игра на тима през периода.

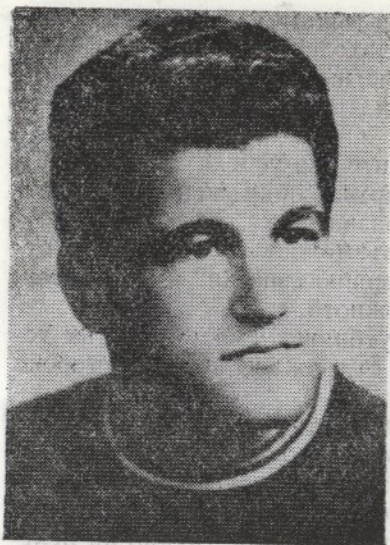
Особено добре се чувствавах на лявата страна в нападението, където с Ването Колев разигравахме скоростни и ефектни комбинации, които много често матираха защитата на противника. Обичах да подавам така наречените „скрити“ пасове, които изненадваха бранителите, и за моите колеги не бе трудно да бележат голове.

Увереността в резултатните ни атаки идваше от нашата отлична защита. Действията на Найденов, Манолов и другите бяха сигурни, стабилни и много контраатаки започваха от тях.

Въобще бяхме балансиран, изграден тим, без слаб пост, водещи от един знаещ и можещ треньор — Крум Милев.

Във всяко отношение чувствавахме грижовната десница на ръководството и това ни караше да отдаваме младежките си сили за престижа на клуба и българския футбол. Всички наши проблеми извън терена бяха разрешени, така че можехме спокойно да мислим за футболната игра.

Годините минават, остават белези в душата — мачове, голове, успехи и разочарования, — но никога и нищо не би могло да замени прекрасните дни, отдадени изцяло, докрай на моя ЦСКА, на моя клуб, който има толкова ярка, толкова славна съдба.

АЗ ПРИНАДЛЕЖА ЗАВИНАГИ НА ФУТБОЛА...

ИВАН КОЛЕВ, заслужил майстор на спорта. 304 мача през 1952—1967 г.

Родих се в работническия квартал „Х. Димитър“ и в това гнездо с богати футболни традиции получих първата си закалка като футболист. Още като малък владеех отлично топката и никои не можеше да ме стигне, когато бягах с нея. Жадуван момент в детските ми години беше, когато батковците от кварталното дружество „Спортист“ ме удостояваха с вниманието да им нося обувките, а приемането ми в първия състав бе чест и гордост за всички мои близки и приятели.

Спомням си първия мач с фланелката на „Спортист“ срещу „Средец“, когато победихме с 5:2. Бях само на 16 години, но това не ми попречи да отбележа 2 гола. В отбора по това време играеха такива големи футболисти като Божков, Трънков, Тодоров и др., от които научих много.

През 1949 г. бях вече във ВВС, където отбиха военната си служба, а следващата година бях повикан в ЦДНА.

Първите ми стъпки в армейския отбор бяха несигурни. По това време там играеха много звезди и за мене „нямаше място“. Трябваше да мине година и половина, за да се уверят ръководителите и треньорите на ЦДНА в моите възможности и да ме приемат отново в редиците си. По това време имах предложения и

Първите шампиони — 1948 г.: от ляво на дясно — Н. Чакмаков (кап.), С. Геренски, Б. Футеков, М. Манолов, С. Божков, С. Минев, Н. Божилов, Д. Цветков, Н. Алексиев, Д. Миланов, К. Богданов

Н. Панайотов (Гацо) — барометър за играта на отбора

ВМЕСТО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

от други елитни състави, но аз се завърнах в армейския отбор, където най-добре можех да проявя качествата си.

И не се излъгах... Заедно с Гацо Панайотов, Митето Миланов, Георги Димитров и Крум Янев образувахме една великолепна петорка, която се превърна в „страшилище“ за наши и чужди отбори. Особено съм благодарен на Гацо за неговите извеждащи пасове и на моя приятел Крумчо, с когото се намирахме, без да се поглеждаме — дотолкова се чувствахме и усещаме.

Много са спомените от мачовете, които съм преживял през 20-годишната ми футболна кариера. Много голове съм вкарвал, но за 4 от тях винаги ще си спомням с вълнение.

1952 г. — гр. Котка, Финландия, 1956 г. — Мелбърн. В два олимпийски двубоя със светските футболисти откривах резултата, но все пак не можахме да се възползуваме и загубихме два много важни мача, което ни попречи поне веднъж да се окичим със златни олимпийски медали.

15 септември 1959 г. — в решителен квалификационен мач отново със светските футболисти вкарах единствения, но победен гол, с който продължихме борбата.

А никога не ще забравя „златния гол“ през 1958 г. в мача с Франция, която беше една от световните футболни сили по това време.

Аз съм един от малкото футболисти, който е имал щастието да играе с едно богато поколение от футболисти като Найденов, Манолов, Божков, Панайотов и от по-младата генерация — Аспарухов, Якимов, Пенев и др.

Разбира се, имаше различия между футбола от 50-те и 60-те години, да не говорим за днешния футбол, който върви напред, развива се...

Но футболната игра винаги е истинско изкуство, когато се играе от големи майстори с несломим дух и целеустременост. Не искам да съветвам младите футболисти, но в честна, кавалерска борба надвива този, който е дал всичко от себе си. Към това съм се придържал цял живот, затова отдадох най-хубавите си години на футбола и ще му принадлежа завинаги.

ВМЕСТО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Драги читатели,

Може би не навсякъде ще се съгласите с разсъжденията и оценките на ветераните.

Но сигурно ще успеете да уловите общите мисли и чувства, да си представите усилията им и да почувствувате грижовното отношение на тяхното ръководство и онази атмосфера, в която се създаде отборът, който блести със славата на пръв между първите.

Постигнатото през 50-те години представлява светла страница за историята на ЦСКА „Септемврийско знаме“ и българския спорт. Но „златната ера“ за армейския футбол не свършва дотук.

Спортисти като Димитър Якимов, Никола Цанев, Васил Романов, Борис Гаганелов, Боби Станков имаха също дял в покоряването на първия връх, а по-късно заедно с Димитър Пенев, Аспарух Никодимов, Петър Жеков, Димитър Марашлиев, Стоян Йорданов, Йордан Филипов, Кирил Станков, Иван Зафиров, Цветан Атанасов, Божил Колев, Георги Денев, Цоньо Василев и много други сътвориха нови футболни върхове и издигнаха още повече името на ЦСКА „Септемврийско знаме“.

Нека те не се чувствуват пренебрегнати... Втората част на „Ветераните разказват“ ще съдържа техните спомени.

Литературна редакция

Печатна редакция

Издана от ЦСР „Септември“

Техническа редакция

Код № 107800

Печатница на Българското книжовно издателство

Дрът интатан,
Може да не навсяккже ше се съгласите с разсъжденията и
опекиите на ветераните.
Но сигурно ше успеете да упорите одните мисли и чувства,
да си представите усията им и да почувствувате тужковното
отношение на тяхното ръководство и оная атмосфера, в която
се създаде отборът, който дасега ил сазната на прва между
праните.

Постинятаото през 50-те години представява светла страна
на за историята на ЦСКА „Септемврийско знаме“ и българския
спорт. Но „заплатата ера“ за армейския футбол не свършва доук.
Спортисти като Димитър Якимов, Никола Цанев, Васил Ро-
манов, Борис Татванзов, Борис Зирински, Георги Георгиев, Коко-
рването на първия връх, а по-късно заедно с Димитър Пенев,
Аспарух Николов, Петър Желев, Николай Стоян,
Художник Христо Найденов,
Художествен редактор Гичо Гичев,
Технически редактор Евгени Генов,
Коректор Фанка Пигова

Формат 60×84/16

ЛГ I-6

Дадена за печат на 18. III. 1988 г.

Подписана за печат на 28. IV. 1988 г.

Печатни коли 3,25 + 1 прил. Издателски кели 3,356

Издателска поръчка № 436

Техническа поръчка № 81056

Код № 707696

Печатница на Военното издателство